

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

**Το δικαίωμα στην πόλη: μια εναλλακτική προσέγγιση ζητημάτων
κοινωνικής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο: το παράδειγμα της Αγίας
Βαρβάρας**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΚΟΦΙΝΑ

Τριμελής εξεταστική επιτροπή:
Μ. Σπυριδάκης, Αν.Καθηγητής, Επιβλέπων
Αν. Φερόνας, Επ. Καθηγητής
Αθ. Κατσή, Αν. Καθηγητής

Κόρινθος, Ιανουάριος 2015

Copyright © Σταυρούλα Κοφινά, 2015

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

*Στην οικογένειά μου,
στον Νίκο
στον Δημήτρη
και στον Σπύρο*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον υπεύθυνο καθηγητή μου κ.Σπυριδάκη ο οποίος ανέλαβε να υποστηρίξει το ενδιαφέρον μου για αυτό το ιδιαίτερο θέμα πτυχιακής εργασίας. Οι επιστημονικές του κατευθύνσεις και η ψυχολογική του στήριξη σε φάσεις της έρευνας δύσκολες για μένα ήταν κάτι παραπάνω από πολύτιμες και με βοήθησαν να βγάλω εις πέρας το εγχείρημα.

Ευχαριστώ τους καθηγητές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών και ιδιαίτερα εκείνους που στάθηκαν για μένα πραγματικοί δάσκαλοι όχι μόνο με τις γνώσεις που μου παρείχαν αλλά με τα θετικά τους σχόλια και την εμπύχωσή τους.

Τον πάτερ Ιωάννη Βερνέζο για λόγους που μόνο εκείνος και εγώ γνωρίζουμε που έκανε εφικτό για μένα ένα όνειρο ζωής που χρόνια το παλεύω.

Όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα που με προθυμία μοιράστηκαν μαζί μου τα συναισθήματα και τις απόψεις για την πόλη τους. Εύχομαι να ανταποκρίθηκα στις προσδοκίες τους και να παρουσίασα την Αγία Βαρβάρα όπως τη ζουν.

Την πόλη της Αγίας Βαρβάρας, που είναι και δική μου πόλη άσχετα αν την εγκατέλειψα. Με μεγάλωσε σκληρά αλλά υπήρξε για μένα το μεγαλύτερο σχολείο από όλα: με έμαθε να μην εγκαταλείπω μπροστά σε εμπόδια, να αγωνίζομαι, να ονειρεύομαι περισσότερο από όσο μου επιτρέπεται, να συμπάσχω και να δημιουργώ ευκαιρίες εκεί που δεν υπάρχουν.

Τέλος ευχαριστώ την οικογένειά μου, τον άντρα μου και τα παιδιά μου που με ανέχονται, στηρίζουν κάθε καινούργιο ενδιαφέρον ή ανεκπλήρωτη επιθυμία χωρίς ποτέ να δυσανασχετούν και που όπως μου είπαν νοιώθουν περήφανοι που αποφάσισα μετά από χρόνια να καθίσω ξανά στα θρανία. Ελπίζω ο χρόνος που τους στέρησα να αναπληρωθεί από μηνύματα και μαθήματα ζωής.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	2
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ.....	4
1.1. Η πόλη.....	4
1.2. Ο χώρος.....	9
1.3. Θεωρητικές προσεγγίσεις για την πόλη και τον χώρο.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	23
2.1. Η αστική δυναμική του καπιταλισμού.....	23
2.2. Η κοινωνική οργάνωση του χώρου: κατοίκηση, ανισότητα και διαχωρισμός.....	28
2.2.1. Προαστιακή αστικοποίηση.....	36
2.2.2. Γκετοποίηση.....	38
2.3. Άνιση ανάπτυξη του χώρου και γεωγραφικές ανισότητες.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	47
3.1. Χωρική ανάπτυξη, κρίση και νέα περιφερικότητα.....	47
3.2. Νέα αναπτυξιακή στρατηγική και Νεοφιλελευθερισμός.....	53
3.3. Μεταβιομηχανική πόλη: τα νέα αστικά τοπία του ανταγωνισμού και της ανάπτυξης.....	59
3.4. Η χωρική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση ¹⁴³	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ.....	66
4.1. Η παραγωγή του ελληνικού αστικού χώρου.....	66
4.2. Η ελληνική πόλη.....	71
4.3. Μητροπολιτική Αθήνα: αστικοποίηση και κοινωνικός διαχωρισμός.....	76
4.4. Χωροταξικός και στρατηγικός σχεδιασμός ¹⁷²	79
4.5. Χωρική επίδραση ευρωπαϊκών πολιτικών στον ελληνικό χώρο.....	80
4.6. Κοινωνικά κινήματα πόλης στην Αθήνα.....	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ.....	83
5.1. Πόλη και κοινωνική δικαιοσύνη.....	90
5.2. Η δημιουργία των “κοινών” της πόλης.....	97
5.3. Πόλη και ιδιότητα του πολίτη.....	101
5.4. Κοινωνικά κινήματα πόλης.....	105
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.....	109
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	130
ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ.....	130
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	130

6.1 Ερευνητική υπόθεση – ερώτημα	131
6.2 Σκοπός – στόχοι έρευνας.....	132
6.3 Ο σχεδιασμός της έρευνας.....	134
6.4 Αναζήτηση πληθυσμού ερωτώμενων.....	135
6.5 Η υλοποίηση της έρευνας.....	136
6.6 Τριγωνοποίηση με παρατήρηση και συλλογή στοιχείων	138
6.7 Επεξεργασία δεδομένων και στρατηγική ανάλυσης.....	141
6.8 Παρουσίαση δεδομένων και αποτελεσμάτων.....	142
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	143
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7.....	145
ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΒΑΡΒΑΡΑ ¹	145
7.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ – ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ.....	145
7.2 ΟΙΚΙΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	146
7.3 ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	149
7.4 ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΠΟΛΗΣ	152
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	152
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	152
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ	152
ΚΕΝΤΡΟ ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	153
ΓΡΑΦΕΙΟ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ.....	154
ΚΕΝΤΡΑ ΑΝΟΙΧΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ	154
ΚΕΝΤΡΟ ΦΙΛΙΑΣ & ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ.....	154
ΚΕΝΤΡΟ ΗΜΕΡΗΣΙΑΣ ΦΡΟΝΤΙΔΑΣ ΗΛΙΚΙΩΜΕΝΩΝ (ΚΗΦΗ)	154
ΔΗΜΟΤΙΚΟΙ ΠΑΙΔΙΚΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ.....	154
ΔΙΑΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	155
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	155
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΩΔΕΙΟ: με τμήματα ανωτέρας μουσικής παιδείας.....	155
ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ	155
7.5 ΣΥΛΛΟΓΟΙ – ΣΩΜΑΤΕΙΑ	155
7.6 ΤΟΠΙΚΕΣ ΕΡΕΥΝΕΣ	156
7.6.1.Καταγραφή Τσιγγάνων ΡΟΜΑ Αγίας Βαρβάρας	156
7.6.2. Τοπική Έρευνα Καταγραφής αναγκών στην περιοχή της Κάτω Αγίας Βαρβάρας.....	157
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ	159
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8.....	160

8.1 ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	160
ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ	161
8.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΟΙΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	162
8.2.1 ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΠΟΛΗ;	162
8.2.2 Η ΧΩΡΟΧΡΟΝΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ	164
8.2.3 ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ	182
8.2.4 ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΧΩΡΙΚΕΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ	193
8.2.5. ΠΟΛΗ – ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – ΑΝΑΔΙΑΝΟΜΗ.....	202
8.2.6 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ.....	233
8.2.7 Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ	239
8.2.8 ΧΩΡΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΚΟ ΣΤΙΓΜΑ	247
8.2.9 ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	261
8.2.10 ΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ.....	278
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ 8.....	284
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	285
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	299
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	300
ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΤΟΠΟΙ	306